

Matoshri Education Society's
MATOSHRI COLLEGE OF EDUCATION, (B.Ed.)

EKLHARE, NASHIK.

B.Ed-208

Reading & Reflecting on texts

Name of Practical: - Part A - Report of the orientation session as well as the activities session

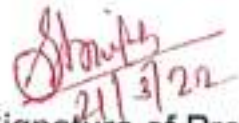
Name of Student: - Joshi Apurva Sanjay Roll No: - 84

Evaluation Scheme

Rating Scale: - 1) Unsatisfactory, 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Evaluation Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction to the orientation session				✓	
2	Description of the orientation					✓
3	Benefits of the orientation session					✓
4	Reflection of Orientation					✓
5	Selection of the text					✓
6	Discussion based on the text				✓	
7	Reading and Reflection on the text				✓	
8	Mode used for reflecting on the text				✓	
9	Educational implications				✓	
10	Overall Impression				✓	
	Total Mark- <u>44</u> /50					

Date: - / /2020

Signature of Professor

अनुक्रमणिका (Index)

अ.नं (Sr.No)	तपशिल (Description)	पान नं. (Page No.)	सही (Sign)
1	प्रस्तावना (Introduction)	1	प्रा .देशमुख एस.डी <i>(Signature)</i>
2	ऋणनिर्देश (Acknowledgement)	2	
3	उद्बोधनाचे वर्णन (Discription of the orientation)	3	
4	उद्बोधनाचे फायदे (Needs And Important)	4	
5	उद्बोधनाचे परिणाम (Effect of orientation programme)	5	
6	वेळापत्रक (Time table)	6	
7	उद्बोधनाचे उद्दिष्टे (Objectives of the orientation)	7	
8	उपक्रमाची निवड (selection of topic)	8-9	
	8.1 प्रात्यक्षिकाचा आशय (Text of the practicle)	10-12	
	8.2 आशयाची केकेली निवड (Selection of the text)	13	
	8.3.संबंधित साहित्य (Related references)	14	
9	सादरीकरण (Presentation)	15	
	9.1 सहभागी विद्यार्थ्यांची यादी (Name of the participated students)	16	
	9.2. विद्यार्थ्यांनी केलेले कार्य (Work of the student)	17	
	9.3.चर्चेचे सादरीकरण (Discussion)	18	

10	सादरीकरणात माझी भूमिका (My role and opinion in presentation)	19
11	वाचन परिणाम (Reading & Reflecting on texts)	20-21
	1. सारांश (Summary)	
	2. प्रश्न उत्तरे (Question & answers)	22-23
	३.संकल्पना मापन (Concepts)	24
12	चार्ट, आकृती , सादरीकरणाचा फोटो (Chart, diagrams, photo of presentation)	25-26
13	शैक्षणिक उपयोजन (Educational implications)	27
14	अभिप्राय (opinion)	28

Handwritten note: Handwritten

1. प्रस्तावना (Introduction)

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत मातोश्री शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, एकलक्ष्मी नारीक बी. एड. कोर्स क्रमांक - '208: 'आशयावरील वाचन व परिणाम' हा कोर्स समाप्ति करूयात आला आहे. प्रस्तुत कोर्समध्ये प्रात्याक्षिक कार्य दान विभागांमध्ये विभागले गेले आहे. त्यापैकी 'उद्बोधन सत्राच्या आणि उपक्रम सत्राच्या अहवाल' हे प्रात्याक्षिक कार्य पहिल्या भागात देण्यात आलेले आहे.

एक वाचक आणि लेखक म्हणून विद्यार्थी शिक्षकांची वाचनक्षमता वाढविणे, विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये आशय संकलन करण्याची क्षमता विकसित करणे, विद्यार्थी शिक्षकांना आशय विस्तृत स्वरूपात मांडून आशयाचे सामान्यीकरण करता येणे, विद्यार्थी शिक्षकांच्या शृंजणशीलतेचा विकास करणे, हा या प्रात्याक्षिकाचा हेतू आहे.

प्रस्तुत प्रात्याक्षिकांतर्गत प्राध्यापिका प्रचार्या डॉ. सुर्यवंशी मैडम यांनी एक 'मराठी' विषयातील पाठचे लक्ष्य विद्यार्थी शिक्षकांना करून दाखविले. त्यांच्या वाचनातील अश्वालिपणा आवाजातील चढ - उतार विद्यार्थी शिक्षकांनी लक्षात घेतला व त्यांना पुढील प्रात्याक्षिक कार्य करण्यास प्रेरणा व प्रोत्साहन मिळाले.

3. उद्बोधनाचे वर्णन (Description)

'आशयावरील वचन व परिणाम' या प्रात्याक्षिकच्या उद्बोधनात महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. सूर्यवंशी मैडम यांनी आम्हाला मराठी विषयातील 'निसर्ग वेद' या पाठ्याचे वचन करून दाखविले. हे वचन करत असतांना सर्व विद्यार्थी शिक्षक काळजीपूर्वक श्रवण करित होते.

प्राचार्यांच्या वचनातील येणारे चढ - उतार, यांथी ठिकाणी घेण्यात येणारी स्तब्धता, सखोलता, स्पष्टता, बारकावे या सगळ्या बाबी विद्यार्थी शिक्षकांनी लक्षात घेतल्या त्यामुळे प्रश्नाच्या घटकाचे वचन कसे फरावे हे समजले.

उद्बोधन वर्णन दि. १ या दिवशी करण्यात आले. प्रकृत प्रात्याक्षिक कार्य पूर्ण करण्यास आवश्यक यांथी माहिती या उद्बोधनातून मिळाली.

'आशयावरील वचन व परिणाम' या प्रात्याक्षिक उद्बोधनामध्ये प्रा. देशमुख एस. डी. यांनी केलेले मार्गदर्शन मोलाचे होते. त्यांनी व्याख्यानातून आशयाचे सादरीकरण करण्याची पद्धत सांगितली. मुद्दे मांडतांना कोणत्या गोष्टी लक्षात ठेवाव्या हे समजले. हे प्रात्याक्षिक कार्य करतांना या उद्बोधनाचा खूप फायदा झाला.

4. उद्बोधनाचे फायदे (Importance of orientation)

१) उद्बोधनामुळे आशय संकल्पन करण्याची क्षमता विद्यार्थी शिक्षकांमधील विकसित झाली.

२) उद्बोधनामुळे प्रश्नादया घटकांचे वाचन करणे करणे हे विद्यार्थी शिक्षकांना समजले.

३) घटकांसंदर्भात आवश्यक मुद्दे कक्षाप्रकारे मांडावे हे समजले.

४) आशयावरील आवश्यक माहिती गोळा करणे हे समजले.

५) आशय सादर करताना सृजनशीलतेचा वापर करावा हे समजले.

६) आशय विस्तृत स्वरूपात मांडून आशयाचे सामान्यीकरण करणे हे लक्षात आले.

6. वेळापत्रक (Time Table)

अ.क्र.	तपशील	दिनांक	वेळ
१.	उद्वाघन, प्रस्तावना, व्याख्यान, आयोजन	१५-११-२१	१:२५ ते २:३०
२.	उद्वाघनाचे वीरन	१५-११-२१	१:२५ ते २:३०
३.	वेळापत्रक मार्गदर्शन	१५-११-२१	१:२५ ते २:३०
४.	विषय निवड तपासणी	१५-११-२१	१:२५ ते २:३०
५.	विषय (अंतिम यादी)	१६-११-२१	१:२५ ते २:३०
६.	सादरीकरण कार्यवाही	१६-११-२१	१:२५ ते २:३०
७.	माझी कृमिका व मंत्र	१७-११-२१	१:२५ ते २:३०
८.	वाचन परिणाम लेखन तपासणे	१८-११-२१	१:२५ ते २:३०
९.	प्रात्याक्षिक 'ब' सादरीकरण	२२-११-२१	१:२५ ते २:३०
१०.	सर्जनशीलता / सादरीकरण अहवाल लेखन	२०-११-२१	१:२५ ते २:३०
११.	अहवाल तपासणी व सुधारणा	२०-११-२१	१:२५ ते २:३०
१२.	अहवाल जमा करणे.	१०-१२-२१	१:२५ ते २:३०

9.1 सहभागी विद्यार्थ्यांची नाव (Name of the participated students)

अ. क्र	श्रेणी	विद्यार्थी	शिक्षकांची नावे
१)	८२	कमानकर	मयूरी दिपक
२)	८३	वाजे	आश्विनी बाळाशाहेर
३)	८४	जोशी	अपूर्वा संजय
४)	८५	भाज	प्रणाली विजय
५)	८६	कदम	आश्विनी प्रभाकर
६)	८७	सातपुते	अद्वल रमेश
७)	८८	डेश्मे	मोनाली मुरलीधर
८)	८९	टिळे	गौरी गणपत
९)	९०	आगळे	माधुरी राजेंद्र
१०)	९१	पानगळने	अर्पना विजय

10. सादरीकरणात माझी भूमिका (My role & Opinion in presentation)

'२०८ - आशयावरील वचन व परिणाम' प्रत्यक्षिकांतर्गत आम्ही 'फुलपाखरे' या पाठाचे सादरीकरण केले. यामध्ये मी अपूर्वा जोशी या पाठाचे वचन केले.

सादरीकरणात आम्ही मी 'या पाठाचे वचन बघाय वेळा केल्याने मला आशयातील चढ-उतार, कोणत्या शब्दांवर जोर द्यायचा आहे, कोठे थांबायचे आहे, त्यामुळे वचनानात निवंतपणा येव्यासा मदत झाली.

आशयात लेखकाने केलेला शब्दांच्या कलात्मक वापर मला खूप आवडला. त्यामुळे मी सादरीकरणात या शब्दांच्या उल्लेख करून लेखकाच्या शब्द संख्यांचे व कलात्मकतेचे कौतुक केले.

चर्चेदरम्यान मी 'निर्भरशानिध्य' या विषयी मुद्दा मांडला व चर्चा केली.

11.1 सारांश (Summary)

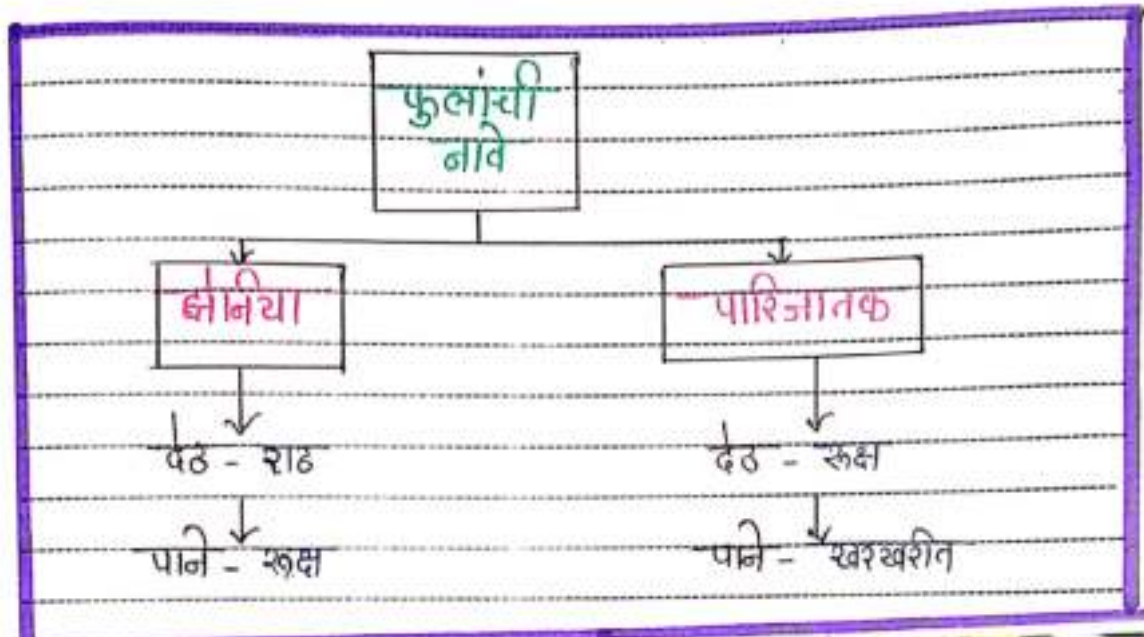
फुलपाखरे या पाठामध्ये निसर्गवर्णन केलेले आहे. पावशाळ्याच्या दिवसांमध्ये लेखकाची तब्येत बरी नव्हती. त्यावेळी ते प्रवासामध्ये होते. निसर्गाच्या आनंद्यात गेल्यावर प्रकृतीवर परिणाम होतो. ते या पाठातून सिद्ध होते.

निसर्गाकडून मानवाला रूप कधी शिकायला मिळते. ते या पाठातून स्पष्ट होते. नानाविध अडचणींमुळे मानवी जीवनात ताणतणाव निर्माण होतो. माणसाचे मन निराशा होते. परंतु माणूस ज्यावेळी वृक्षवेळी, फुलपाखरे, पशुपक्षी यांच्या आनंद्यात जातो, त्यावेळी निसर्गाच्या नित्य नव्या चैतन्यदायी रूपाने माणसाच्या मनावरील निराश्याचे आवट कुडल्या कुडे पळून जाते. आवट तोंड आणि लांबट चेहरा करून जीवनाचा गाडा आपण ओढत असोत, असे आपण का व्हातो? लेखक म्हणतात मला वाटते, मनुष्याखेरीज जीवनासंबंधी विचार कोणीच करत नसेल. मनुष्याने आपल्या बुद्धीचा विचार करून हेच आधी आनंददायक, सुखदायक, रसदायक आयुष्य बनविले पाहिजे. लेखक म्हणतात, बुद्धीने मनुष्याचे जीवन बहारदार बनले पाहिजे. ते बुजरे किंवा आवावलेले बनता कामा नये. जीवनाकडे आनंदाने किंवा आशादायक दृष्टीने पाहायला हवे, असा संदेश प्रस्तुत पाठातून मिळतो.

12 चार्ट, आकृती, सादरीकरणाचा फोटो

(Diagrams, charts, & Photo of the orientation)

14. आभिप्राय (opinion)

सावित्रीबाई फुले पुणे, विद्यापीठांतर्गत
द्वितीय वर्ष बी. एड. अभ्यासक्रमात 20८ (अ) -
आशयावरील वाचन व परिणाम या विषयांतर्गत
प्रात्यक्षिक कार्य देण्यात आले होते. यासाठी प्रात्यक्षिक
कार्य दोन भागांत विभागले गेले होते. त्यात 'उद्बोधन
शत्रुघा व उपक्रम शत्रुघा अस्वाल' भाग - अ आणि 'एका
आशयाचे वाचन, परिणाम आणि पुनर्मांडणी लिहिणे'
भाग - ब ह्या दोन प्रात्यक्षिक कार्याची पूर्तता करण्यात
आली.

प्रस्तुत प्रात्यक्षिक कार्य केल्यामुळे वाचनाची
आवड निर्माण आली. विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये विविध
कौशल्यांचा विकास आला. त्यात आशयाचे संकलन
करण्याची क्षमता, विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये प्रश्न विचारण्याचे
कौशल्य विकसित झाले. त्याचप्रमाणे विद्यार्थी शिक्षकांना
आशयाचे सामान्यीकरण व सृजनशीलतेचा विकास होऊन
विद्यार्थी शिक्षकांची आकलन क्षमता वाढवण्यास मदत
आली. अशाप्रकारे एकूणच या प्रात्यक्षिक कार्यामुळे
विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण आला.

Dr. S. S. S.

Matoshri Education Society's
MATOSHRI COLLEGE OF EDUCATION, (B.Ed.)
EKLHARE, NASHIK.

B.Ed-209

Understanding of Self

Name of Student: - Joshi Apurva Sanjay Roll No: - 84

Practical no.	Practical Name	Marks
1	Report of the Orientation Session	42
2	Report of the Activities Session	42
Total 100		84
Out of 50		42

Date : / /20

Place : Eklahare

Signature of Professor

B.Ed-209

Understanding of Self

Practical 1 : - Report of the Orientation Session

Name of Student: - Joshi Apurva Sanjay Roll No: - 84

Evaluation Scheme

Rating Scale: - 1) Unsatisfactory, 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Evaluation Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction				✓	
2	Objectives of the Orientation				✓	
3	Detailed description of Orientation 1 and 2					✓
4	Detailed description of Orientation 3 and 4					✓
5	Fulfillment of the Objectives				✓	
6	Output of the Orientation				✓	
7	Opinion / Criticism				✓	
8	Reflection on the Orientation as a Person				✓	
9	Reflection on the Orientation as a Teacher				✓	
10	Overall Impression				✓	
	Total Mark- /50				42	

Date: - / /20

Signature

अनुक्रमणिका (Index)

अ.नं (Sr. No)	तपशिल (Description)	पान नं. (PageNo.)	सही (Sign)
1	प्रस्तावना (Introduction)	9	प्रा.देशमुख एस.डी <i>Smyle</i>
2	ऋणनिर्देश (Acknowledgement)	2	
3	गरज व महत्व (Needs And importance)	3	
4	उद्दिष्टे (Objectives)	4	
5	उद्बोधन सत्राचे नियोजन (Planning of the orientation)	5	
6	उद्बोधन सत्राचे वेळापत्रक (time table of the orientation)	6	
7	प्रत्यक्ष कार्यवाही (Proceedings)	7	
	अ.उद्बोधन क्र.१ गटचर्चा (A. Orientation no .1 group discussion)	7	
	ब.उद्बोधन क्र.२ व्यक्तिमत्व विकास(B.Orientation no.2 Personality Development)	99	
	क.उद्बोधन क्र.३ जीवन कौशल्य (A.Orientation no 3. Life skill)	99	
	द.उद्बोधन क्र.४ वादविवाद(A.Orientation no 4. Debate)	9e	
8	उद्दिष्टांची परिपूर्णता (the fullness of the objectives)	23	
9	सारांश (Summary)	24	
10	शैक्षणिक उपयोजन (Education Implication)	24	
11	अभिप्राय (Opinion)	26	

1. प्रस्तावना (Introduction)

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत मातोश्री शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, एकलदरे नाशिक येथे द्वितीय वर्ष बी. एड. अभ्यासक्रमातील कोर्स क्रमांक - २०९ - स्व-जाणीव या विषयासाठी अभ्यासक्रमाची ओळख, स्व-जाणीव संकल्पना समजून घेण्यासाठी उद्बोधन शत्रुचे आयोजन करणे अत्यंत आवश्यक आहे. यासाठी महाविद्यालयाने मार्गदर्शक प्राध्यापकांनी विशेष प्रयत्न केले.

स्व-जाणीव संकल्पना ही व्यापक स्वरूपाची असून यामध्ये प्रामुख्याने व्यक्तीमधील विविध अंतर्गत बळ, क्षमता, सामर्थ्य, अविद्यातील अंधी तसेच व्यक्तीमधील अंतर्गत कमकुवतपणा यांचा समावेश होतो. व्यक्तीमत्त्वाचा विचार करता प्रत्येक व्यक्तीला S-W-O-T अॅनालिसिस करता येणे आवश्यक आहे. यामध्ये Strengths-weakness - opportunities - Threats यांचा समावेश होतो.

स्व-जाणीव संकल्पनेत व्यक्तीने वा विद्यार्थ्यांना स्वतःची जाणीव होऊन आपल्यातील कच्चे डुवे कमी करण्याचा प्रयत्न होऊ शकतो.

प्रस्तुत प्रात्यक्षिकामुळे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास होण्यासाठी जीवनकौशल्ये तसेच स्व-जाणीव यांचा अभ्यास करणे आवश्यक होते. सदर प्रात्यक्षिकामुळे विद्यार्थ्यांना त्यांच्यामध्ये अहकाराची भावना, आत्मविश्वास, व्यक्तिमत्व विकास वाढवण्यास गक्कीच फायदा होईल.

३. गरज व महत्व
(Needs And importance)

- ३) विद्यार्थ्यांना स्व-जाणीव संकल्पना जाणून घेण्यासाठी
- २) विद्यार्थ्यांना प्रवृत्ती जाणीव सेव्यासाठी
- ३) विद्यार्थ्यांना स्वतःतील क्षमता जाणून घेण्यासाठी
- ४) विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी
- ५) विद्यार्थ्यांना आपल्यातील सुप्त गुण, क्षमता विकसित करण्याची संधी प्राप्त करून देण्यासाठी
- ६) विद्यार्थ्यांमधील न्यूनगंड कमी करण्यासाठी तसेच आपल्यातील कमतरता कमी करण्यासाठी
- ७) विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्व विकास करण्यासाठी
- ८) विद्यार्थ्यांमधील अंतर्गत कौशल्य विकसित करण्यासाठी
- ९) विद्यार्थ्यांमधील सांघिक भावना वाढिस करण्यासाठी

३. गरज व महत्व
(Needs And importance)

- १) विद्यार्थ्यांना स्व-जाणीव संकल्पना जाणून घेण्यासाठी
- २) विद्यार्थ्यांना स्वची जाणीव देण्यासाठी
- ३) विद्यार्थ्यांना स्वतःतील क्षमता जाणून घेण्यासाठी
- ४) विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास करण्यासाठी
- ५) विद्यार्थ्यांना आपल्यातील सुप्त शक्ती, क्षमता विकसित करण्याची संधी प्राप्त करून देण्यासाठी
- ६) विद्यार्थ्यांमधील न्यूनगंड कमी करण्यासाठी तसेच आपल्यातील कमतरता कमी करण्यासाठी.
- ७) विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्व विकास करण्यासाठी
- ८) विद्यार्थ्यांमधील अंतर्गत कौशल्य विकसित करण्यासाठी
- ९) विद्यार्थ्यांमधील सांघिक भावना वाढीस करण्यासाठी.

4. उद्दिष्टे (Objectives)

- १) विद्यार्थ्यांना स्व-जाणीव संकल्पना समजावून देणे.
- २) विद्यार्थ्यांमध्ये स्वतःबद्दलची जाणीव निर्माण करणे.
- ३) विद्यार्थ्यांमध्ये असलेले अंतर्गत कौशल्ये विकसित करणे.
- ४) विद्यार्थ्यांची विचार करण्याची क्षमता वाढविणे.
- ५) विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास करणे.
- ६) विद्यार्थ्यां- शिक्षक यांच्यामधील श्वार्तभास संबंध वाढविणे.
- ७) विद्यार्थ्यांमधील विविध मुक्त गुण विकसित करणे.
- ८) विद्यार्थ्यांना त्यांच्यातील कमतरता जाणून घेऊन त्या दूर करण्याची संधी देऊन त्यांच्यातील आत्मविश्वास वाढविणे.
- ९) विद्यार्थ्यांना क्रियाशील बनविणे.

6. वेळापत्रक (Time Table)

अ क्र (sr no)	सपत्नील (Details)	दिनांक (Date)
अ	उद्बोधन क्र.१ गटचर्चा (A. Orientation no .1 group discussion)	०१-०४-२०२२
	उद्बोधन क्र.१ अहवाल लेखन (A. Orientation no .1 Report writing)	
ब	उद्बोधन क्र.२ व्यक्तित्व विकास (B.Orientation no.2 Personality Development)	०४ - ०४ - २०२२
	उद्बोधन क्र.२ अहवाल लेखन (A. Orientation no .2 Report writing)	
क	उद्बोधन क्र.३ जीवन कौशल्य (A.Orientation no 3. Life skill)	०५ - ०४ - २०२२
	उद्बोधन क्र.३ अहवाल लेखन (A. Orientation no .3 Report writing)	
द	उद्बोधन क्र.४ वादविवाद (A.Orientation no 4. Debate)	०६-०४- २०२२
	उद्बोधन क्र.४ अहवाल लेखन (A. Orientation no .4 Report writing)	

उद्बोधन क्र. ३ जीवन कौशल्य
(A. Orientation no. ३ Life Skills)

दिनांक (date) : ०५-०४-२०२२
वेळ (time) : ३:२५ ते ५:००
मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव : प्रा. शमराजे ड. ए.
(Name of Guide Teacher)

उद्बोधन सत्र क्रमांक - ३ जीवनकौशल्य या विषयावर प्रा. शमराजे शरंभी विद्यार्थी शिक्षकांना मार्गदर्शन केले. जीवन जास्तीत जास्त कार्यक्षमतेने व यशस्वीपणे जगता यावे यासाठी विद्यार्थ्यांची अंभाभूत कौशल्ये विकसित करण्याच्या सातत्यपूर्ण व सुसंगत प्रयत्न घ्यावे जीवनकौशल्ये होय.

ही जीवनकौशल्य साध्य लेण्यासाठी जीवनाच्या प्राथमिक टप्प्यांत विद्यार्थ्यांना संधी पुरविणे नितांत गरजेचे आहे. जीवन कौशल्य शिक्षणातून विद्यार्थ्यांचा भौतिक व मानसिक क्षमतांच्या जास्तीत- जास्त विकास करून व्याक्तिमत्व विकास घडून घ्यावणे हे ही एक उद्दिष्ट आहे.

विद्यार्थ्यांमध्ये ही जीवनकौशल्य रुजवावी यानुसार अभ्यासक्रम तयार केलेला असतो. शिक्षकाने सर्वप्रथम या जीवन कौशल्यांचा अभ्यास करावा व ती विद्यार्थ्यांमध्ये रुजवावी यासाठी प्रयत्न केला गेला पाहिजे.

जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) ही जीवन कौशल्य पुरस्कृत केलेली आहेत. प्रा. शमराजे शरंभी जीवनकौशल्य

स्पष्ट केली, तसेच ती विद्यार्थ्यांमध्ये कशाप्रकारे रुजवावी हे स्पष्ट केले.

① स्व-जाबती (Self Awareness):-

स्वतःच्या क्षमता, मर्यादा, आवडी-निवडी, आकांक्षा ओळखणे, विद्यार्थ्यांच्या क्षमता मर्यादा ओळखण्यात तसेच आवडी-निवडी लक्षात घेऊन अध्ययन करावे. त्यांच्या पुढील जीवनासाठी आकांक्षा समजून त्यांना मार्गदर्शन करावे. इ. ८ वी तील प्रथम घड्यात संशोधन केंद्राची माहिती देऊन त्याविषयी आवड निर्माण करावी.

② समाबुद्धी (Empathy):-

दुसऱ्याच्या भूमिकेत शिरून विचार करण्याचे कौशल्य विद्यार्थ्यांमध्ये जागृत झाले पाहिजे. विद्यार्थ्यांना दुसऱ्याच्या समस्या समजून घेण्याविषयी मार्गदर्शन करावे.

③ निर्णय घेणे (Decision Making):-

समस्या सोडविण्याच्या प्रक्रियेत अनेक पर्याय शोधून, त्यातील योग्य पर्याय स्विकारण्याचे कौशल्य विकसित करावे. विद्यार्थ्यांसमोर समस्या मांडून त्यांना वेगवेगळ्या पर्याय मांडण्यास सांगणे.

उदा. प्रदूषण या समस्येवर उपाय शोधून योग्य निर्णय घेणे. अशाप्रकारे विविध जीवनकौशल्य सांगून त्यांचे शिक्षकांनी कशा प्रकारे अध्यापनात वापर करावा याविषयी योग्य असे मार्गदर्शन केले.

उद्बोधनानंतर व्यक्तीत होणारे परिवर्तन
(Change in Person after Orientation discussion)

या उद्बोधन भ्रान्त शांति तलेनी जीवनकौशल्य मानवाच्या रोजच्या जीवनात उपयोगी कशी पडतील या विषयीचे मार्गदर्शन प्रा. रामराजे मराठी केले. मानवाच्या जीवनात अनेक समस्या आ पाहून दुःखा असतात. त्यामुळे समस्या पाहून मानवाचे मन खल्लू होते. वेगवेगळ्या समस्या कशा प्रकारे सोडवण्यात याविषयी या उद्बोधनाच्या नक्कीच फायदा होईल.

जापल्याला दुसऱ्याच्या समस्या समजून घेण्यासाठी त्या व्यक्तीच्या समस्येवर उपाय शोधण्यासाठी ती समस्या समजणे महत्त्वाचे आहे.

दैनंदिन जीवनात जगताना वेगवेगळ्या व्यक्तीशी संपर्क साधून त्यांच्यात स्नेहपूर्ण संबंध कसे राखावे याविषयी मार्गदर्शन मिळाले. वेगवेगळ्या समस्यांची कारणे शोधून त्यांच्या आपल्यावरील धारिरीक व मानसिक परिणाम लक्षात घेऊन त्याचे व्यवस्थापन करणे ही जीवनकौशल्य आपल्या जीवनात वापरल्यास आपले मायघुष्य सहज व सुंदर होण्यास मदत मिळते.

ही जीवनकौशल्य आत्मसात केल्यास आपली विचार शक्ती, प्रेरणा, भावनिक बंधन, मानसिक तणाव कमी होती. अर्जनशीलता, चिकित्सक वृत्ती विकसित होते.

उद्घोषनानंतर शिक्षकामध्ये होणारे परिवर्तन
(Change in Teacher after Orientation)

शिक्षक हे मार्गदर्शक असतात. शिक्षकांनी संघटनेने जी हा कौशल्ये व प्रेरणा देणाऱ्याची असते. WWO वापर शिक्षकाने आपल्या अध्यापनात प्रत्येक घटकाने करावा. जेणेकरून पुढील पिढी उत्तम नागरिक, आदर्श व्यक्ती बनेल. या घातपळीच्या युगात समस्या समजून घेऊन त्यावर उपाय शोधणे महत्वाचे आहे. ही कौशल्ये आजच्या पिढीला समजून घेऊन ती विद्यार्थ्यांमध्ये कशा प्रकारे रुजवावी याचे मार्गदर्शन मिळावे.

अध्यापन करतांना शिक्षकाने प्रत्येक घटकाच्या जीवन कौशल्याच्या विचार करून ती रुजविण्याच्या प्रयत्न करावा. शिक्षक व विद्यार्थ्यांचे नाते हे मनमोकळेपणाचे असावे. त्यांच्यात दुरावा नसावा. विद्यार्थ्यांच्या भावना समजून घेणे व त्यांना इतशंच्या भावना कशा प्रकारे समजून घ्याव्यात याचे नियोजन कसे करावे हे महत्वाचे आहे. विद्यार्थ्यांमध्ये विचारशक्ती, सर्जनशीलता, संप्रेषण कौशल्य विकसित करण्याचे महत्वाचे काम शिक्षकांनी गरजेचे आहे.

या जीविकौशल्यात्मक विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकास होण्यास देखील रूप मदत होणे. त्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या आत्मविश्वास वाढीस लागतो.

शैक्षणिक उपयोजन
(Educational Implication)

- ३) विद्यार्थ्यांमध्ये विविध गुण विकसित करण्यास संधी प्राप्त होते.
- ४) विद्यार्थ्यांमध्ये विविध उपक्रमांची जाणीव निर्माण होते.
- ५) चिकित्सक दृष्टिकोन निर्माण होती.
- ६) आपल्यातील शमता तसेच मर्यादा यांची जाणीव निर्माण होते.
- ७) आमविश्वास निर्माण होती.
- ८) विद्यार्थ्यांमध्ये सांघिक भावना, समूह गट ही वृत्ती विकसित होते.
- ९) एकीचे महत्त्व वाढीस लागते.
- १०) निर्णयक्षमता हे कौशल्य विकसित होते.

अभिप्राय

(Opinion)

कार्य क्रमांक - २०९ 'श्व-जागीव' या विषयाच्या प्रात्याक्षिक कार्य क्रमांक-५ मध्ये उद्बोधन सत्राचे अहवाल लेखन या प्रात्याक्षिकांतर्गत गटचर्चा, व्यक्तिमत्व विकास, जीवन कौशल्य व वादविवाद या चार विषयांवर आधारित चार उद्बोधन सत्र प्राध्यापकांच्या मार्गदर्शनाखाली संपन्न आले. प्रस्तुत प्रात्याक्षिकामुळे आम्हाला गटचर्चा, व्यक्तिमत्व विकास, जीवनकौशल्य व वादविवाद या संकल्पना समजल्या. या संकल्पनांचे जीवनातील स्थान, महत्त्व तसेच दैनंदिन जीवनातील त्याचा वापर कसा करावा हे लक्षात आले. प्रत्येक सत्र अत्यंत महत्त्वपूर्ण होते.

दैनंदिन जीवनाबरोबरच भविष्यात प्रत्यक्ष अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेमध्ये या संकल्पनांचा उपयोग खूप महत्त्वपूर्ण होणार आहे. शृजान नागरिक, विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकास लेखास नक्कीच मदत होणार आहे.

Shruti

$$\frac{43}{50} = \frac{44}{50} = 89 \quad \left(\frac{45}{50} \right)$$

Practical No.2 : Write an Essay on Entrepreneurship

EVALUATION SCHEME

Rating Scale 1) Unsatisfactory 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

No.	Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction				✓	
2	Definition of Entrepreneurship				✓	✓
3	Need & Importance of Entrepreneurship				✓	
4	Scope of Entrepreneurship					✓
5	Limitation to Educational Field				✓	
6	Co-relation between Entrepreneurship & Life-skill				✓	
7	Qualities Essential for Entrepreneur					✓
8	Opinion				✓	
9	Educational Implication				✓	
10	Overall Impression				✓	
Total marks- 50					43	

Qualitative Feedback (if any)

 Signature of Professor In-charge

कार्यक्रमाची उद्दिष्टे
Objectives of the Program

- ❖ शिक्षकांना सक्षम करण्यासाठी शिक्षण हे एक साधन बनविणे.
- ❖ *To make Education as a tool to empower to Teacher*
- ❖ व्यावसायिक संधींविषयी नव-शिक्षकांमधील आत्म-जागृतता निर्माण करणे.
- ❖ *To built Self-awareness among the novice teacher about the Professional Opportunities.*
- ❖ शिक्षणाच्या क्षेत्रातील व्यावसायिक शक्तीचे अन्वेषण करण्यासाठी नवशिक्षकांना गतिमान व्यासपीठ प्रदान करणे.
- ❖ *To provide dynamic platform to the novice teacher to explore professional strength in the field of Education.*
- ❖ नव-शिक्षकांच्या व्यावसायिक क्षमतावृद्धीसाठी प्रेरणा देणे.
- ❖ *To promote the Professional Competencies of the novice teacher.*

उद्योजकता या विषयावर निबंध लेखन करणे
Write an Essay on Entrepreneurship

उद्योजकता

व्यवसाय सुरु करतांना एखादा त्याबाबत पूर्ण विचार करतो, तर एखादा विनयास्त बेघडक आपल्या कल्पनेवर विश्वास घून आपल्या व्यवसायाची सुरुवात करतो. नवउद्योजकांमध्ये सुरुवातीच्या काळात कंपनी नोंदविण्यापासून शाहकमेटी, सादरीकरण या सर्व गोष्टी अगदी जोशात होतात. एखादी नवीन गोष्ट करतांना असलेला उत्साह, रुजी दाखवण्याबाबत असतो. व्यवसाय सुरु करण्याचा निर्णय हा बरेचदा जवळच्यांना म्हाजंय गाई-वडील, नातेवाईक, मित्रमंडळी यांना पचेल. रुचेल असा असतो. किंबहुना बऱ्याच विरोधानंतरही ही व्यक्ती व्यवसाय सुरु करून स्वतःला सिद्ध करण्याचा प्रयत्न करत असते.

ज-अपयशाची चवसुद्धा चाखते. यश मिळाल्यानंतरच्या आनंद यशाच्या चटक्यांवर फुंकर घालतो. अशा अनेकांच्या कथा गेल्या आजुबाजुला आपण पाहिल्या असतीलच. नवउद्योजकांवर त्या एका अभ्यासाचा निष्कर्ष असा आहे की, हजारो लक्ष तयार ते सहा व्यवसाय हे तीन वर्षांनंतर टिकतात. बाकीचे शिपायाच्या अभाव, चुकीचे निर्णय, व्यवसायातील अपुरे ज्ञान अनेक कारणांमुळे बंद होतात.

या नवउद्योजकांचे काय चुकले यावर विचार घ्यायला हवा पण त्याचबरोबरीने या चुका सुधारण्याच्या यज्ञाच्या मार्गावर परत येण्याच्या प्रक्रियेवर अधिक लक्ष घेणे पाहिजे. प्रत्येक उद्योजकाने पुढील गोष्टींवर नेने लक्ष दिल्यास व्यवसायात असलेली अमुक एक व्यक्ती प्रवास यशस्वीपणे करता येऊ शकते. आपल्या व्यवसायात नि लक्ष देणे आपला व्यवसाय गांभीर्याने घेणे. तीच प्रभावी आणि यशस्वी उद्योजक म्हणून गणली जाते. त्याची स्वतःच्या व्यवसायावर पूर्ण झट्टा असते आणि उद्योजकाचा आपल्या उत्पादनांवर आणि सेवांवर विश्वास बरेचसे लघुउद्योजक व्यवसाय सुरु केल्यानंतर व्यवसायातील

लहान पैलुंबाबत जसे की भाटकमेटी, पेमेंट follow up, मालाची
 योग्य वेळेत डिमीटरी इत्यादी बाबत दुसरी व सतर्क न राहता
 बिनघास्तपणाच्या आवडतात आणि यथुन्य अपयशाच्या
 धक्क्यांची सुरुवात होते.
 व्यवसाय हा विषय मुळी साहजपणे घ्यायचा नाही.
 उद्योजकांनी सतत दक्ष राहिले पाहिजे. बऱ्याचशा व्यवसायांची
 सुरुवात घरावून होते. त्यात गैर काही नाही. पण कालांतराने
 व्यवसाय हा उद्योजकांच्या कार्यालय किंवा फॅक्टरीमध्ये स्थलांतरित
 होणे गरजेचे आहे. तसे न झाल्यास उद्योजकांच्या वेळ
 कामाल्यांतरित इतर गोष्टींमध्ये जाण्याची शक्यता असते.
 शिवाय इतरांचा त्या व्यवसायाकडे पाहण्याचा दृष्टीकोनही
 Not so Professionals असा होऊ शकतो.
 प्रत्येक कामाचे नियोजन हे फक्त महत्त्वाचे
 नसून प्रत्येक उद्योजकांनी त्याची सवय करून घेणे हे
 गरजेचे आहे. त्यासाठी त्याच्या व्यवसायाचे अंतिम द्येय निश्चित
 असणे गरजेचे आहे. या द्येयाला अनुसरून उद्योजकांला
 त्याच्या वार्षिक, त्रिमासिक, मासिक, साप्ताहिक आणि अनुषंगाने
 दैनिक कामाचे नियोजन करणे सोयीस्कर होऊ शकते. कामाचे
 नियोजन लिखित स्वरूपात करून ठेवावे. त्यात त्याने आपल्या
 आठवड्याच्या कामाचे नियोजन करून अतिमहत्त्वाची आणि
 नियमित करणे यांची मांडणी करून ठेवल्यास कामे व्यवस्थित
 आणि शिस्ताने कराव्याची सवय लागेल. पेशाच्या योग्य वापर
 ज्या उद्योजकांला उत्पन्न, खर्च यांचा मेळ घालता येतो
 तो व्यावसायिक त्याच्या व्यवसायाचे आयुष्य वाढवून व्यवसायाला
 स्थिरता मिळवून देतो. Cash flow बाबत सतर्क राहणे ही
 प्रत्येक व्यावसायिकाची सर्वात महत्त्वाची भूमिका आहे. प्रत्येक
 व्यवसायामध्ये वस्तूंची खरेदी, घेतलेल्या आणि दिलेल्या
 वस्तू व सेवांचा पगार, पेमेंट्स इतर Maintenance
 नांभाळतांना पेशाचा वापर योग्य पद्धतीने होताना का यावर
 विशेष लक्ष दिले गेले पाहिजे. उद्योजकांनी पैसे कमावण्या-
 रोबर पैसे वाचविण्यावर लक्ष दिल्यास नफा पातळी
 ठळकपणे मदत होते. विक्रीबाबत तत्पर उद्योजकांनी व्यवसाय

यांचा मूळ उद्योजकाला घालता आला पाहिजे.
 पाठपूरावा:- व्यवसायात खरेदीवर कंत्राटदार किंवा
 सहकारी यांच्याबरोबर केलेला पाठपूरावा कामाबाबतची सतर्कता
 आणि नियमितता दर्शवतात. नियोजित व्यवसाय आणि विक्री
 वाढीसाठी आहूतीची यादी बनाविल्यानंतर त्यांच्याबरोबर केलेला
 साधारण संपर्क हा व्यवसायाची फार कमी खाती देतो.
 व्यवसायातील स्पर्धा पाहते. उद्योजकाला कामे मिळविण्यासाठी
 आहूत कंपनीबरोबरच्या पाठपूरावा हा नियमित आणि नियोजित
 पद्धतीने करणे गरजेचे आहे. नियमित पाठपूरावा संभाविताना
 कंपनीचे आहूत बनाविल्यास मदत करतो.
 हे आहूतसुद्धा नियमित पाठपूराव्यामुळे आणि
 मिळालेल्या मदतीमुळे व्यवसायाशी बांधिल राहतात. आणि
 आपल्या या व्यवसायाची प्रबंसा इनशकडेसुद्धा करतात.
 मालमत्या विक्रीनंतर केलेला पाठपूरावा आणि मदत, आहूतकाला
 वैधानिक लक्ष दिल्याचा अनुभव देतात. या वैधानिक तसेच
 पाठपूराव्याच्या बरोबरीने व्यवसाय मालक किंवा त्याच गटाचे
 सदस्य आहूतकाला मदत करण्यासाठी उपलब्ध राहिल्यास त्या
 संस्थेची प्रबळ प्रतिमा बाजारत निर्माण होते. या सर्व
 गोष्टींचा नियमितपणे आणि प्रामाणिकपणे पाठपूरावा केल्यास
 संस्थेची एक विश्वासार्हता आणि व्यावसायिकांची यशस्वी
 उद्योजक अशी ओळख निर्माण होऊ शकेल.
 अशाप्रकारे यशस्वी उद्योजक होण्यासाठी हे सर्व
 व्यूह अंगी असणे आवश्यक आहेत.

seen
 2/1/22

Matoshri Education Society's
Matoshri College of Education, Eklahare, Nashik
B.Ed 210

Course Title :- Basics of the Research

Name of Student :- Joshi Apurva Sanjay Roll No :- 84

Practical : Prepare the Research proposal , Conduct a research and Write the report.

Evaluation Scheme

Rating Scale:- 1) Unsatisfactory 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

Sr.No	Steps	Criteria	1	2	3	4	5
1	Research Proposal	Initial Page and Introduction				✓	
2		Title and Objectives of the Study				2	
3		Need & Significance of the Research				✓	
4		Hypotheses / Research Questions					✓
5		Method, Population, Sample, Tools				✓	
6		Flowchart of Research work and time schedule				✓	
7	Research Report	Initial Pages					✓
8		Introduction, Statement of the problem and Objectives of the Study				✓	
9		Hypotheses / Research Questions, Scope, Limitations and Delimitations					✓
10		Method of Research				✓	
11		Population, Sample and Sampling					✓
12		Tools for data collection and statistical techniques				✓	
13		Selection of Tools (Objective-wise)				✓	
14		Administration of tool and data collection					✓
15		Analysis and Interpretation : Tabulation / Graphical Presentation				✓	
16		Summary, Findings Conclusions				✓	
17		Appendices				✓	
18		Evidences of the Research					✓
19		Overall Impression					✓
20	Presentation	Presentation of Research Report					✓
		Total Marks : 100				48	40

Date 28/04/2022
Place :- Eklahare, Nashik

41/50

38/100

Signature of Professor

[Signature]
28/04/2022

"मातोम्ही भागिरथीबाई निवृत्तीराव पवार माध्यमिक
विद्यालय, जाखोरी येथील इ. ७ वी च्या
विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयात चंद्रग्रहण व
सूर्यग्रहण यातील फरक समजून
घेतांना येणाऱ्या समस्यांवर
उपाययोजना करून त्याची
परिणामकारकता तपासणे."

पुणे विद्यापिठाच्या बी. एड. अभ्यासक्रमांतर्गत सादर केलेला
संशोधन आराखडा

संशोधक

जाशी अपूर्वा संजय

मार्गदर्शक

प्रा. निकम प्रश. टी.

अभ्यासकेंद्र

मातोम्ही शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय
एकलहरे, नाशिक

संशोधन वर्ष

२०२१ - २०२२

विभाग - १

संशोधन

आराखडा

अनुक्रमणिका

संशोधन आराखडा

अ. क्र.	तपशील
१.	मुखपृष्ठ
२.	अनुक्रमणिका
३.	शीर्षक (समस्या विधान)
४.	उद्दिष्टे
५.	संशोधनाची गरज व महत्त्व
६.	परिकल्पना
७.	संशोधन पद्धती, जनसंख्या, नमुना साधने
८.	संशोधन कार्यवाही
९.	संदर्भग्रंथ
१०.	वेळेचे नियोजन
११.	खर्चाचे नियोजन

प्रास्ताविक :

आज २१ व्या शतकात शिक्षणाला महत्त्वाने स्थान प्राप्त झालेले आहे. जगात नित्य नवे-नवे बदल होतांना दिसत आहेत. शिक्षणक्षेत्रात नव-नवीन उपक्रम राबविले जात आहेत. मानवाच्या अन्न, वस्त्र, निवास या मुलभूत गरजा असून आज शिक्षण हे देखील मानवाची मुलभूत गरज आणि महत्त्वपूर्ण गरज बनली आहे. पृथ्वीव्या बीजाला स्वतः, पाणी, माती दिले तर त्याची रुजवणे होऊन विकास होतो. आज प्राथमिक शिक्षण सक्तीचे व मोफत केले आहे.

विद्यार्थी हा शिक्षण प्रक्रियेचा केंद्रबिंदू आहे. त्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास करणे गरजेचे आहे. शिक्षण ही खूप व्यापक प्रक्रिया आहे. भूगोल विषयांतर्गत दहा जीवन-कौशल्ये आत्मसात करणे अभिप्रेत आहे. भूगोल हा एक फक्त महत्त्वपूर्ण विषय आहे. परंतु भौगोलिक घटनांची यादी म्हणजे भूगोल नव्हे. भूगोलाचा अभ्यास अर्थ होमर पासून झाला असावा असे मानले जाते. कारण होमरच्या 'ओडेसी' या महाकाव्यात भूगोल विषयाचे वर्णन आढळते. भूगोल हा विषय प्राचीन मानला जातो. Geo म्हणजे पृथ्वी आणि Geography म्हणजे पृथ्वीचे वर्णन Geo + Graphy = Geogrophy असे करण्यात येते. भूगोल विषयान्या जनक इंग्लिशनीज आहे.

भूगोल विषयामध्ये नद्या, पर्वत, प्राणी, हवामान, वनस्पती, चंद्रग्रहण, सूर्यग्रहण यांसारख्या अनेक संकल्पना आहेत. या संकल्पना समजून घेतांना अनेक अडचणी येतात. विशेषतः चंद्रग्रहण आणि सूर्यग्रहण यातील फरक समजून घेतांना विद्यार्थ्यांना अनेक अडचणी येतात. म्हणून संशोधिकेने श्रीमती भागिरीबाई निवृत्तीराव पवार माध्यमिक विद्यालय, जाखोरी ता. जि. नाशिक येथील श्यता ढीच्या विद्यार्थ्यांना भूगोल विषयात चंद्रग्रहण व सूर्यग्रहण यातील फरक समजून घेतांना येणाऱ्या अडचणींवर उपाय-योजना सुचविणे

प्रकरण - १ ले

संशोधन

विषयाची

आळख

प्रकरण - २ रे

संबंधित

साहित्याचा

आढावा

भाग - ३

संदर्भ

ग्रंथ

सूची

संदर्भसूची

- 1) भिंतडे वि. रा. (२००५), शैक्षणिक संशोधन पद्धती, नूतन प्रकाशन, पुणे
- 2) मुळे रा. श. व उमाले वि. व. (१९८७), शैक्षणिक संशोधनाची मुलतत्त्वे, विद्याप्रकाशन, औरंगाबाद.
- 3) डॉ. साळी व सा. (२००५), गणित आशययुक्त अध्यापन, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- 4) भूगोल इ. ७वी, म. रा. पा. नि. व. अ. सं. मंडळ पुणे.
- 5) प्रा. डॉ. डी. बी. शिंदे व पतिल प्रा. बी. एम. भूगोल आशययुक्त अध्यापन पद्धती, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- 6) डॉ. सावंत प्रकाशन, भूगोल - अकशवी, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
- 7) प्रा. गाडगीळ स्वाती (२००५) कृतिसंशोधन व नवीपक्रम, अविचार प्रकाशन, पुणे.
- 8) उपासणी ना. के. व कुलकर्णी के. वी. (१९८७) नवे शैक्षणिक मूल्यमापन आणि संख्याशास्त्र, विद्याप्रकाशन, पुणे
- 9) Best J.W. and Khan I.V. (२००६), Research in Education, New Delhi.

Matoshri Education Society's
MATOSHRI COLLEGE OF EDUCATION, (B.Ed.)
EKLHARE, NASHIK.

B.Ed. 211
Course Title :- Drama & Art in Education

Practical No. 1: - Report on Appreciation of a Film / Drama / Novel / Folk etc.

Name of Student: - Joshi Apuwa Sanjay Roll No: - 84

Evaluation Scheme

Rating Scale: - 1) Unsatisfactory, 2) Average 3) Satisfactory 4) Good 5) Excellent

Sr. No.	Evaluation Criteria	1	2	3	4	5
1	Introduction				✓	
2	Selection of Film / Drama / Novel / Folk etc				✓	
3	Theme of the selected Film / Drama / Novel / Folk etc				✓	
4	Place / Plot / Setting				✓	
5	Dialogue / Screen Play					✓
6	Characterization / Casting				✓	
7	Direction / Style of expression				✓	✓
8	Technical aspects / supportive aspects					✓
9	Edutainment through Film / Drama / Novel / Folk				✓	
10	Overall Impression					✓
	Total Mark-				24	20

Date : 04/04/2022
Place :- Eklhare.

44
50

Signature of Professor

[Handwritten Signature]

अनुक्रमणिका

अ.नं (Sr.No)	तपशिल (Description)	पान नं. (Page No.)	सही (Sign)
१.	प्रस्तावणा (Introduction)	१	<p style="text-align: center;">प्राचार्या डॉ.सूर्यवंशी व्ही.पी</p> <p style="text-align: center;"><i>[Signature]</i> 04/04/22</p>
२	ऋणनिर्देश (Acknowledgement)	२	
३	गरज व महत्त्व (Needs And Importance)	३	
४	उद्दिष्टे (Objective)	४	
५	चित्रपट समीक्षा संकल्पना (Concept of Film Appreciation)	५	
६	चित्रपट समीक्षेतील घटक (Components of Film Appreciation)	६-१०	
७	चित्रपटाची समीक्षा करतांना घ्यावयाची दक्षता (The things that consider while film Appreciation)	११-१४	
८	समीक्षेसाठी प्रस्तुत चित्रपटाची निवड करण्यामागील कारणे (The causes that consider for selecting any film for Appreciation)	१५	
९	चित्रपट समीक्षा (Film Appreciation)	१६-२०	
१०	सामाजिक संदेश (Social Address)	२१	
११	शैक्षणिक उपयोजन (Educational Implication)	२२	
१२	अभिप्राय (Opinion)	२३	

प्रस्तावणा (Introduction)

क्रांतीज्याती सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत मातांभी शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय एकलठरे, नाशिक येथे द्वितीय वर्ष बी. एड. अभ्यासक्रमातील कोर्स क्रमांक - २११ शिक्षणातील नाट्य व कला या विषयासाठी प्रात्यक्षिक क्र. ५ एका चित्रपटाची मुल्यात्मक समीक्षा अहवाल हे प्रात्यक्षिक देण्यात आले आहे.

चित्रपट हे एक मनोरंजनाचे साधन आहे. चित्रपटाद्वारे आपले मनोरंजन होत असते. मात्र या चित्रपटाद्वारे समाज प्रबोधन तसेच शैक्षणिक विषयक जागृता निर्माण होते. स्वातंत्र्याच्या काळात याच चित्रपटाने जनतममध्ये, समाजामध्ये समाज प्रबोधनाबरोबरच स्वातंत्र्यविषयक चळवळ देखील उभी करण्यात महत्त्वाचा वाटा उचलला.

स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर आत्तापर्यंतचा चित्रपटाचा प्रवास अभ्यासल्यास विविध विषयांना चित्रपटाने हात घातलेला दिसून येतो. चित्रपटामधून समाजामधील विविध समस्या, अनिष्ट कठी, शैक्षणिक समस्या विषयक तसेच ऐतिहासिक सामाजिक योगदान सामाजिक संदेश इत्यादी विषयक अभ्यास करण्याचे साधन म्हणजे समीक्षा होय.

गरज व महत्त्व
(Needs and Importance)

- १) विद्यार्थ्यांमध्ये चिकित्सक दृष्टिकोन निर्माण होण्यासाठी
- २) समाजातील विविध गरजा समजून घेण्यासाठी
- ३) समाजातील गरजा पूर्ती करण्यासाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन करण्यासाठी
- ४) समाजसुधारनेच्या विविध साधनांचा अभ्यास करण्यासाठी
- ५) शिक्षणविषयक विविध समस्यांचा अभ्यास करण्यासाठी
- ६) विद्यार्थी शिक्षकांमध्ये सामाजिक व शैक्षणिक परिस्थिती विषयक जाणीव निर्माण करण्यासाठी
- ७) विद्यार्थ्यांमध्ये सामिक्तेविषयी आवड निर्माण करण्यासाठी

उद्दिष्टये (Objectives)

- १) विद्यार्थ्यांमध्ये सामिका दृष्टिकान निर्माण करणे.
- २) सामाजिक प्रश्न व चित्रपट यांचा संबंध अभ्यासणे.
- ३) बौद्धिक समस्या व चित्रपट यांचा सहसंबंध अभ्यासणे.
- ४) विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक व बौद्धिक परिस्थिती विषयक जागिव निर्माण करणे.
- ५) विद्यार्थ्यांमध्ये समीक्षेविषयी अभिरुची निर्माण करणे.
- ६) विद्यार्थ्यांना वास्तवता व काल्पनिक विश्वातील फरक समजावणे.
- ७) विद्यार्थ्यांमध्ये चिकित्सक वृत्ती निर्माण करणे.
- ८) विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाविषयी आवड निर्माण करणे.
- ९) श्रुजाना नागरिक निर्माण करणे.

चित्रपट समिक्षा संकल्पना (Concept of Film Appreciations)

कोणत्याही बाबीचा म्हाजंय चित्रपट, नाटक, साहित्य, लेखन, संगीत व नृत्य याची समिक्षा तयार करणे, म्हाजे चिकित्सक अभ्यास होय. समिक्षा म्हाजे निव्वळ चिकित्सा नव्हे, समिक्षा ही एक व्यापक स्वरूपाची संकल्पना आहे. प्रत्येक क्षेत्रातील बाराकावे लक्षात घेतात.

चित्रपट समिक्षा ही एक मुख्यमापनात्मक प्रक्रिया आहे. चित्रपट समिक्षा नव्हे तर कोणत्याही प्रकारची समिक्षा ही मुख्यमापन प्रक्रिया आहे. मात्र समिक्षा म्हाजे टिका किंवा टिपणी नव्हे, तसेच समिक्षा म्हाजे गुणदान देखील नव्हे, तर ही एक विस्तृत स्वरूपाची संकल्पना असून त्यात त्या घटनांचे चिकित्सक दृष्टिकोनातून केलेले परिक्षण व अभिप्राय असतो.

एखादा चित्रपट पाहिल्यानंतर आपल्याला तो चित्रपट आवडतो किंवा आवडत नाही. आवडी-निवडी वरून आपण त्याबरोबर आपले मत मांडतो, म्हाजंय एक प्रकारची आपण त्या चित्रपटाची समिक्षा करून अभिप्राय व्यक्त करतो. समिक्षा ही व्यक्तिशापेक्ष असते. व्यक्तीशापेक्ष त्या व्यक्तीचे मत त्या घटनेबाबत बदलू शकते.

चित्रपट समीक्षेतील घटक (Components of Film Appreciation)

- कथानक (Theme)
- संवाद (Dialogue)
- भाषा शैली (Language Tone)
- वेशभूषा (Attire)
- कल्पनाविश्व (Imagery)
- पात्रनिवड व संवाद कौशल्य / स्वभाव वैशिष्ट्ये
(Selection of characters / Dialogues / Characteristic)
- भूमिका व अभिनय (Role And Casting)
- तंत्रज्ञान (Technology)
- दिग्दर्शन (Edition)
- संगित (Music)
- चित्रीकरण ठिकाणे (Settings)
- चित्रपटाचे वेगळेपण (Uniqueness in Film)
- चित्रपटाची वैशिष्ट्ये (Characteristics of Film)
- प्रसंग (Scenario)
- चित्रपटाद्वारे सामाजिक संदेश
(Social Address through Film)
- चित्रपटाद्वारे शैक्षणिक संदेश
(Educational Address through Film)

चित्रपट समिक्षेतील घटक

१) कथानक (Theme):-

चित्रपटाची समिक्षा संकल्पना करतांना निवडलेल्या चित्रपटाची कथा कशी आहे. कथेतील आशय कसा आहे, याने परिक्षण वा अभ्यास करणे आवश्यक असते.

२) संवाद (Dialogue):-

चित्रपटातील संवाद आशयास व कथेस अनुरूप आहेत कि नाही याचा अभ्यास समिक्षा करतांना करता येणे आवश्यक आहे.

३) भाषाशैली (Language Tone):-

संवाद लेखन करतांना लेखकाने वापरलेली भाषाशैली ही आशयास अनुकूप तसेच पात्रास अनुकूल व अनुरूप आहे कि नाही हे पाहणे आवश्यक असते. भाषाशैली ही द्रामीक जीवनावर आधारित चित्रपट असल्यास द्रामीक आहे कि नाही हे पाहणे आवश्यक आहे.

४) वेशभूषा (Costume):-

पात्रास अनुसरून चित्रपटातील कलाकारांची वेशभूषा आहे कि नाही हे समिक्षा करतांना पाहणे

शैक्षणिक उपयोजन
(Educational Implication)

३) विद्यार्थ्यांमध्ये चिकित्सक वृत्ती तसेच दृष्टीकोन निर्माण होते.

४) विद्यार्थ्यांमध्ये संशासन वृत्ती विकसित होते.

५) विद्यार्थ्यांमध्ये मुलाखत तंत्राबाबत जाणिव निर्माण होते.

६) आत्मविश्वास वाढतो.

७) वस्तुनिष्ठता प्राप्त होते.

८) विद्यार्थ्यांमध्ये प्रत्येक विषयाबाबत सर्वंकश दृष्टीकोन निर्माण होते.

९) विविध क्षेत्रातील भविष्यातील विविध संधी अभ्यासता येतात.

१०) मानसशास्त्रीय दृष्टीकोन निर्माण होते.

११) माहितीची सत्यता पडताळून पाठव्यास मदत होते.

अभिप्राय
(Opinion)

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले पूणे विद्यापीठ
अंतर्गत मातोश्री शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय एकलहरे नाशिक
येथे बी. एड. द्वितीय वर्ष अभ्यासक्रमामधील कोर्स क्र.
२११: शिक्षणातील नाट्य आणि कला या विषयातील
दुसरे प्रात्यक्षिक एका तज्ञाची मुलाखत हे प्रात्यक्षिक
कार्य देण्यात आलेले आहे.

प्रस्तुत प्रात्यक्षिकासाठी मुलाखतदाता म्हणून
नाशिकमधील शुभ्रसिद्ध अभिनेत्री केतकी कुलकर्णी
यांची मुलाखत घेण्याची संधी प्राप्त झाली. प्रस्तुत
मुलाखतीमुळे मला एखाद्या व्यक्तीच्या व्यक्तिमत्त्वाचे
विविध पैलू अभ्यासता आले. यामुळे एक प्रकारच्या
व्यक्तिमत्त्वाचा अभ्यास करण्यास मिळाला. तसेच कलाकारांचे
आयुष्य व जीवनक्रम याची जवळून माहिती मिळाली.

अविष्यान या अध्ययन - अध्यापन प्रक्रियेत
या प्रात्यक्षिकाचा निश्चितच आम्हाला उपयोग होणार आहे.

Signature
२५/०५/२०

MATH may not teach us how to **ADD** love or **SUBTRACT** hate but it gives us hope that **EVERY PROBLEM** has a **SOLUTION**.

$$x = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}$$

$$(1+x)^n = 1 + \frac{nx}{1!} + \frac{n(n-1)x^2}{2!} + \dots$$

α

β

γ

δ

$$\sqrt[3]{64} = 4$$

THE GREAT

INDIAN

MATHEMATICIANS

$\cong$ θ φ μ π ρ σ $\approx$

$$f(x) = a_0 + \sum_{n=1}^{\infty} \left(a_n \cos \frac{n\pi x}{L} + b_n \sin \frac{n\pi x}{L} \right)$$

$$(x+a)^n = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} x^k a^{n-k}$$

Mathematics is a most exact Science and its Conclusions are capable of absolute Proofs.

INTRODUCTION

This book is an attempt to share with our young friends, and some elder ones, the vast contributions made by India's greatest mathematicians over the last 5000 years or so. The idea for this book came to me a few years back as there was hardly any reference book that celebrated the glory of the Indian mathematicians or even introduced them to young readers.

For example, the concept of the Pythagoras Theorem was mentioned in Baudhyana's Sulba Sutras much before Pythagoras ever did, the concept of gravity was well understood by Brahmagupta-a thousand years before Newton and the study of infinite series, calculus and trigonometry were talked about by Madhava long before Newton and Leibniz. It is in the interest of young students that I have kept the concepts simple and succinct; some notable names may have been left out and this may not be an exhaustive list. However, I have tried to squeeze out accessible information through my research, so that it appeals to everyone.

But the list of great Indian mathematicians is increasing even as I write this book.

I personally think what we have here is something unprecedented and unparalleled in the world of mathematics. Included in this book are mathematicians I've come to respect deeply. For example, when I first came to know about Madhava, his research and his rising global stature, my belief and respect for Indian mathematicians was only strengthened. Unfortunately, not many Indians know about him-in his own country of origin! This also became one of the compelling reasons to write this book.

In the first place, that is, to introduce our legendary Mathematicians to the younger generation.

Overall, I hope you enjoy the book and share with us anything you liked about the book or any feedback (even if it's only two lines)-it would go a long way in supporting and encouraging us.

Happy Reading!

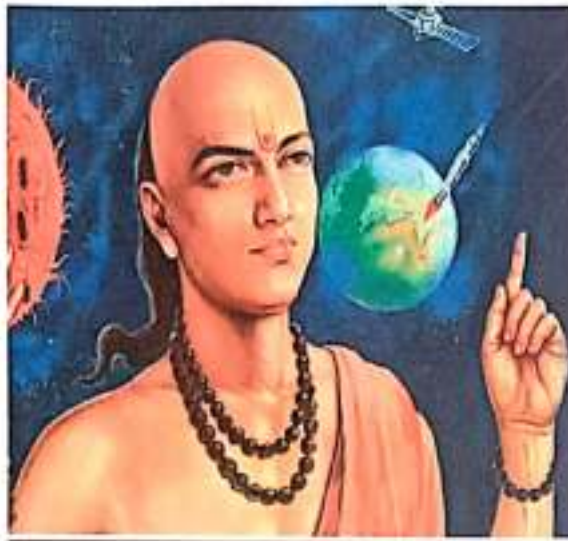
Miss. Apurva Joshi

B.Ed. 2nd Year

CONTENTS

Sr.No.	Name of Mathematician	Page
1.	Aryabhata	3
2.	Sridharacharya	6
3.	Pingala	8
4.	Srinivasa Ramanujan	11
5.	Brahmagupta	13
6.	Bhaskara I	14
7.	Shakuntala Devi	15
8.	C.R. Rao	16
9.	C.P. Ramanujan	18
10.	P.C. Mahalanobis	20
11.	S.N. Bose	21
12.	Anil Kumar Gain	23
13.	Mahavira	24
14.	Ganesh Prasad	25
15.	C.S. Seshadri	26
16.	Radhanath Sikdar	28
17.	Dattathreya Ramchandra Kaprekar	29
18.	Narayan Pandita	30
19.	Madhava of Sangamagrama	32
20.	References	36

ARYABHATA

Famously also called Aryabhata I (476-550 CE) or Aryabhata The Elder, in order to distinguish him from another tenth century mathematician of the same name, Aryabhata flourished in Patliputra during Gupta dynasty. Aryabhata was a Scientist, Mathematician as well as an Astronomer. This is so because not only had he discovered that the Earth is spherical, which revolves around the Sun but also that the number of days in a year is 365. The two most prominent works composed by Aryabhata are Aryabhatiya and the Aryabhatasiddhanta. The latter is a lost work now while Aryabhatiya was divided into three sections- Ganita (Mathematics), Kala-kriya (Time Calculations), and Gola (Sphere). In Ganita, Aryabhata has named the first 10 decimal places and given algorithms for obtaining the square and cubic roots by using the decimal number system. Aryabhata had also developed using one of the two methods for creating the table of sines by using Pythagorean theorem. He also realized that second-order sine difference is proportional to sine. In Kala-kriya Aryabhata discusses about astronomy such as planetary motions, definitions of various units of time, etc. In Gola, Aryabhata has applied trigonometry to spherical geometry. This also became the apparent basis for prediction of solar and lunar eclipse. The equation in Gola was used by Aryabhata to explain that the rotation of the Earth about its axis was the reason for westward motion of the stars. He also referred to reflections from the Sun for luminosity of the Moon and the planets.

MADHAVA OF SANGAMAGRAMA

Madhava of Sangamagrama (c. 1340 – c. 1425) was a Indian mathematician and astronomer from the town believed to be present-day Kallettumkara, Aloor Panchayath, Irinjalakuda in Thrissur District, Kerala, India. He is considered the founder of the Kerala school of astronomy and mathematics. One of the greatest mathematician-astronomers of the Middle Ages, Madhava made pioneering contributions to the study of infinite series, calculus, trigonometry, geometry, and algebra. He was the first to use infinite series approximations for a range of trigonometric functions, which has been called the "decisive step onward from the finite procedures of ancient mathematics to treat their limit-passage to infinity".

Some scholars have also suggested that Madhava's work, through the writings of the Kerala school, was transmitted to Europe via Jesuit missionaries and traders who were active around the ancient port of Muziris at the time. As a result, it may have had an influence on later European developments in analysis and calculus.

There are several known astronomers who preceded Madhava, including Kūṭāḷur Kizhār (2nd century), Vararuci (4th century), and Sankaranarayana (866 AD). It is possible that other unknown figures preceded him. However, we have a clearer record of the tradition after Madhava. Parameshvara was a direct disciple. According to a palm leaf manuscript of a Malayalam commentary on the Surya Siddhanta, Parameswara's son Damodara (c. 1400–1500) had Nilakantha Somayaji as one of his disciples. Jyeshthadeva was a disciple of Nilakantha. Achyuta Pisharati of Trikkantiyur is mentioned as a disciple of Jyeshthadeva, and the grammarian Melpathur Narayana Bhattathiri as his disciple.

REFERENCES

- <https://en.wikipedia.org>
- <https://cloudxlab.com>
- <https://leverageedu.com>
- <https://www.akash.ac.in>
- <https://www.britannica.com>
- <https://thefamousepeople.com>